

žba« u Prevalju ima istu svrhu, a ima članova do 40.000. (Postoji u Gorici »Moh. Družba« i ima oko 10.000 članova). »Narodna prosvjeta« (zadruga s ograničenim jamstvom) ima cilj, da također izdaje časopise katoličke kao i dobre knjige. Adresa: Zagreb I/109. Ona izdaje časopis »Narodnu prosvjetu« i »Glasnik sv. Ćirila i Metoda«. Što je kod Slovenaca »Slov. kršćanska socijalna Zveza« to je među Hrvatima »Hrvatski katolički narodni savez« (osn. 1913). Ima oko 80 udruženja, koja broje do 2.000 članova, a direktno je učlanjeno do 4.000 osoba. Društvo izdaje »Mladost«, prigodne brošure i knjige, brine se za kaz, komade, monografije i slično.

KATOLICI I MEĐUNARODNO PRAVO.

Yves de la Brière je profesor kršćanskih načela međunarodnog prava na katoličkom sveučilištu u Parizu. Nedavno je u »Edition Spes« izdao knjigu »L'organisation internationale du monde contemporain et la papauté souveraine« (1885—1924). To je prvi dio (Str. 320). Tu on iznosi, koja su prava i dužnosti katolika u sadašnje doba obzirom na međunarodni položaj, i to na temelju naravnog prava i kat. predaje i prema pozitivnim uputama papinim. O tome pisac raspravlja u prva dva poglavlja. Zatim iznosi, kako je došlo do Društva naroda, koje regulira međunarodni život; kritički prikazuje četiri sjednice u gg. 1920., 1921., 1922. i 1923. U posebnim poglavljima raspravlja o zaštiti kršćana Male Azije, o statutu Palestine, o rimskom pitanju, diplomatskom posredovanju pape u pitanju Karolina g. 1885., o prvoj mirovnoj sjednici u Haagu g. 1899.

Iz svega se vidi, djelo vrlo aktuelno i zanimivo. Pisac je vještak i stručnjak na tom polju, da mu nema takmaca. Odatle ćemo iznijeti nekoje misli, koje će nam pokazati, kako su katolici dužni da prate i po mogućnosti sudjeluju u pomirbenoj akciji svih naroda. Tako će onda pospješiti, te se opet pojavi normalni život u odnošaju međusobnom svih država.

I. Naravno pravo i objava.

Svako pravo domovine se oslanja na pravo obitelji. Obitelj naime ne može da potpuno postigne svoj cilj, ako nije inkorporirana u širem i moćnijem društvu, koje će štiti njezinu materijalnu sigurnost i omogućiti opstanak i razvitak njezin materijalni i moralni. To je domovina. Stoga su civilne ili domovinske dužnosti normalno, naravno i nužno upotpunjenje obiteljskih prava. Etnički

izvor, geografski položaj, socijalne potrebe, povjesni događaji opredjeljuju razne države neovisne i suverene.

Te države, ma koliko bile iz raznih naroda i raznih ustanova, imaju ipak zajednička prava i dužnosti. Ta imaju isti cilj, iste pogibelji, pa se moraju i među sobom pomagati. Evo o tome govori Međunarodno pravo, koje su dužnosti i prava između naroda. Na naravnom se pravu temelje ova jednostavna pravila: poštivanje tuđeg dobra, zadane riječi, poštenje u ugovorima, nužno sudjelovanje u zajedničkom dobru. No naravno pravo traži i to, da predstavnici vrhovni neovisnih država odrede nekom tačnošću neke pravedne i razborite aplikacije i tako previde razne eventualnosti prema načelima naravnog morala. Tako nastaje pozitivno međunarodno pravo kao nadodatak naravnom pravu. Dakako pozitivno se pravo može mijenjati (ne tako nar. pravo). Ispočetka se međunarodno pravo osnivalo na običajima, kasnije na pisanim ugovorima.

Ovako je jasno, da međunarodno pravo ima svoj oslon i u objavi, koja potječe od istog Boga kao i naravno pravo. Isus je ljubio svoju domovinu i hotio da između svih država vlada bratska sloga. Ta evanđelje je namijenjeno svim narodima kao braći, da svi i budu činom djeca zajedničkog oca. Tu katoličku duhovnu zajednicu duša dakako ne uništuje nužna socijalna i politička razlika. Dapače čim jače taj katolički duh prožme narode, bit će lakša i organizacija međunarodna, koja će štiti sve zakonite interese svake države. Zato je svagda naša katolička Crkva tumačila naravno pravo i podupirala svako približenje između narodâ i tražila neka države poštivaju međunarodno pravo.

2. Što vele zadnja četiri pape o međunarodnom pravu?

15. I. 1886. iznosi Leon XIII. pred kardinale u koncistoriju, kako je posredovao između Berlina i Madrida u pitanju suvereniteta nekih otoka u Mikronesiji. Papa tu reče, da je Bog dao to pravo mirnog posredovanja sv. Stolici. 11. 2. 1889. u koncistorijalnom govoru razlaže isti papa, kako je neizbježiv veliki evropski rat i koja su načela kršćanske pravednosti u odnosu narodâ, a Crkva ta načela čuva i naviješta.

Kad je car Nikola II. sazvao mirovnu konferenciju u Hag, onda mu je Leon XIII. odgovorio u oduljem pismu 15. 9. 1899. i tu razvio načela kršćanskog ćudoreda i kako sv. Stolica u tome mora imati ne malu ulogu. Do konferencije je došlo, ali je tu bila isključena sv. Stolica, jer je to službena Italija tražila da ne bi došlo na raspru rimsko pitanje. Papa je ipak velikodušno moralno pomagao rad tih konferencija. Leon XIII. je pisao predsjedništvu tih konferencija 29. 5. 1899.: Papa ima ulogu da ne samo moralno, nego

i efektivno sudjeluje u juridičkoj organizaciji svjetskog mira, jer to traži uzvišena papinska služba i po tome i volja je božanskog crkvenog Utemeljitelja, sekularna predaja po kojoj je papa redoviti mirovni posrednik. Leon XIII. tu veli, da katolička Crkva sudjeluje u međunarodnom pravu: naukom, metodom (kao stalni i redoviti organ arbitraže), snagom (upliv moralni i međunarodni papinstva).

G. 1911. pozvaše i Pija X., da bi se pridružio međunarodnoj organizaciji »Carnegie Endowment for international Peace«. On odgovori u pismu Mgru Diomedu Falconio 11. 6. 1911. Tu ne predbacuje, da su tu osnovali protestanti, nego tumači katolička načela: Mir, što ga preporuča katolička Crkva jest mir reda, koji se osniva na ljubavi i poštivanju pravednosti i ljubavi; papa je zajednički otac kršćanskih naroda, neovisan od ikoje države, pa je iznad svih stranaka i posebnih narodnih interesa. Isti je papa dva mjeseca prije svjetskog rata g. 1914. progovorio u koncistoriju o načelima, dužnostima i zaštitama, koje su nužne za mir: U doba se Konstantina javio križ na nebu kao znak mira Crkve, pa bi trebalo da taj isti znak zasjaji opet; uzalud se muče državnici, kako će bez križa predusresti ratovanje.

Pijo X. je radio za mir ne samo naglasivanjem pravih načela, nego i svojim posredovanjem. On je uredio pitanje između Perù i Brasila, te Brasila i Bolivije. Tako je bez rata izravnano pitanje granica i Brasil je bez kapi krvi i jednog topovskog hica sklopio mirni ugovor s Perù 8. 9. 1909. i s Bolivijom 12. 8. 1910.

Benedikt XV. u prvoj svojoj enciklici 1. 11. 1914. razlikuje 4 uzroka nereda: ljudi se ne obziru na ljubav, preziru vlast, staleži se bore izmed sebe, strastveno uživanje. Tu Crkva iznosi svoju božansku nauku protiv tih uzroka. Papa dapače prema predaji Crkve pozivlje sve zaraćene narode, neka zabace borbu i mirnim posredovanjem uredi međusobne raspre. Isti je papa razvio karitativno djelo kod svih zaraćenih naroda, te su ga ovi i nazvali općim ocem. Posredovao je u primirjima, izmjeni ratnih zarobljenika, dijeljenjem hrane i odijela. On je u koncistorijalnom govoru 22. I 1915. osudio provalu u Belgiju, 4. 12. 1916. veksacije mirnog pučanstva u Belgiji. U ovom zadnjem govoru reče: »Ponovno osuđujemo sva bezakonja učinjena u ovom ratu, ma gdje ih i ma tko ih učinio«.

Vrlo su važna za izgradnju međunarodnog kršćanskog prava dva pisma Benedikta XV. 28. 7. 1915. i 1. 8. 1917., koja je on upravo zaraćenim narodima. Ova su papina mirovna načela u prvom pismu: Ne može se reći, da se ovaj sukob ne može dovršiti bez ratnog nasilja. Napustite taj bijes rušenja i pomislite da narodi ne propadaju. Poniženi i ugnjeteni škripat će protiv jarma im nametnuta i pripremat će osvetu, baštinit će od pokoljenja do pokoljenja mržnju i osvetu. Zašto se mirno ne sudi o pravima i oprav-

danim težnjama narodâ? Zašto se ne izmijene upravno ili nepravno misli o tim pravima i težnjama a prestane se s tom borbom? Neka jednom povraćeno pravo zamijeni mač. U drugom pismu papa pozivlje zaraćenike, neka nađu posrednike i ispitaju temelje političkog i teritorijalnog reda i u prijepornim pitanjima »uvaže pravedno i koliko moguće težnje narodâ i izravnavaju interese pojedinaca prema općem dobru ljudskog društva«. Papa nada sve naglasuje: »Najprije mora biti temeljna tačka, da materijalnu oružanu silu zamijeni moć prava«. I papa predlaže u tu svrhu tri stvari: opće i proporcijonalno smanjenje vojske, ustanova obvezatnog posredništva, ustanova međunarodnih sankcija. Tako bistro opravdane predloge za mir nije nijedan državnik bio doslije predložio, pa ni kasnije Wilson 8. 1. 1918. u svojih 14 tačaka.

Pijo XI. je u enciklici »Ubi arcano Dei« 24. 12. 1922. razvio načela međunarodnog prava: Ako se što do danas pokušalo na ovom polju (organizaciji međunarodnog mira), uspjeh je bio ili nikakav ili vrlo malen, osobito u poslovima i nadležnostima između naroda, koji postaju sve to nesusretljiviji. Nema na svijetu ustanove ljudske, koja bi mogla svim narodima nametnuti Zakonik skupne legislacije, prilagođen našoj dobi. U srednjem je vijeku postojalo pravo Društvo naroda, ali u zajednici kršćanskih naroda. Dakako i onda je bilo teških prekršaja proti prava. Ipak je ostala nepovredivost prava u svom načelu, jer ju je štitilo pravilo, po kome su si sami narodi sudili. I sada postoji božanska ustanova, koja je kao zaštitna nepovredivosti prava narodâ. Ta ustanova pripada svim narodima i koja blista iznad svih naroda. Ona ima najviši auktoritet, punina njezine naučavajuće misije nameće počitanje. To je Crkva Kristova. Ona je na temelju svoje božanske investiture, vlastite naravi i same konstitucije, pa i posvete tolikih vjekova dorasla svemu tome. Ratne je oluje nijesu porušile, dapače su je čudnovatim načinom još ojačale.

Kako je očevidno iz svega, papinstvo je središte konkretnog jedinstva svih naroda (što nema nijedna ni vjera ni crkva), karitativno i mirovno središte. Ono je dapače središte istine. Papinstvo je vječno, tako i njegova uloga i božanska misija.

3. Katolici i Društvo naroda.

Na poticaj Woodrowa Wilsona, iza zvučnih izjava socijalističke stranke, na temelju statuta što ga je framasonerija izradila u srpnju 1917. osnovano je Društvo narodâ, da svijetu podade mir. To je bio veliki događaj, pa su u to Društvo uprlji oči svi ljudi u nadi da će sada proteći mljeko i med. Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo! Lajčki je humanizam tako triumfirao. 41 država stupi u novo Društvo i ove potpisaše ugovore gg. 1919 i 1920. u Versaillesu, St. Germainu, Neuillyu, Tianonu i Sevresu. Upravno

se vijeće tog Društva sastalo 4 puta u Parizu, 3 puta u Londonu, jednom u Rimu, jednom u St. Sebastienu, jednom u Bruxellesu. Opća se skupština održala iza 15 stud. 1920. u Ženevi. Tako je ta ustanova postala socijalnom i političkom ustanovom.

Opća skupština Društva naroda prima nove članove, odlučuje o važnim pitanjima. Upravno vijeće obavlja redovite poslove, pa se ono češće i sastaje. U Društvu će međunarodno sudište dovršiti djelo, koje su započele bile Haške konferencije, samo će obvezatno posredništvo zamijeniti s fakultativnim. Predviđene su i međunarodne sankcije protiv prestupnika međunarodnih ugovora. Posebni sekretarijat, koji postoji u Ženevi, usredotočiti će sve službe pomoću raznih ureda i komisija.

Kakovo će stanovište zauzeti katolici prema Društvu naroda?

Odmah je g. 1917. okupio baron Montembach nekoje uglednije švicarske katolike i s njima stvorio »Friburško ujedinjenje«. On je želio, da se to raširi po svem svijetu. Nekoć je jedno slično »friburško ujedinjenje« bilo pripravilo put za »Rerum novarum« Leona XIII. Nova će ustanova stvoriti skupine katolikâ. Benedikt je XV. odobrio to Ujedinjenje 9. 2. 1920. Ovo je djelo Montembachovo uspjelo, te je on održao 12—14. stud. 1920. u Parisu prvo međunarodno vijećanje ljudi specijalista. Ovo Ujedinjenje izabere 20, 30 ili više osoba za ovo ili ono specijalno pitanje, koje onda svoje vijećanje saopće Ujedinjenju i ovo opet dostavlja na ravnjanje Društvu naroda. Tu su profesori pet kat. universa francuskih. te one u Louvainu, Friburgu uz mnoge specijaliste iz Poljske, Švicarske, Francuske, Belgije itd. Prvim je sjednicama predsjedao jurista i povjesničar Paul Fournier (član franc. Instituta), zatim Geoffroy de Grandmaison. Ovo ujedinjenje ima službeni naziv: **Union catholique d'Etudes internationales**. Središte je ove ustanove Friburg u Švicarskoj i u najbližem je dodiru s papinim tajnikom*).

Tako eto katolici sudjeluju u stvaranju međunarodnog prava, kako to prilike dozvoljavaju. Pri tome ih jedino vodi želja, da što prije dođe do žudenoj mira i normalnog življenja kod svih naroda.

A. Alifreović D. I.

*) Prigodom 100 g. rodendana kard. Mermilloda, biskupa Lausanne, izdalo je ovo udruženje oveće djelo »Catholicisme et vie internationale«. Tu je predgovor napisao marquis de la Tour du Pin, a u djelu su sudjelovali: Mgr. Besson, M. Defourny, Dr. Beck, E. Duthoit, G. Munnynck, Gemelli, Martindale, de Halecki. U ime društva je proučio pitanje o znanstvenom vlasništvu Gariel i o tome napisao »La question de la propriété scientifique« (Paris, A. Rousseau). Jednako je radnje o raznim pitanjima objelodanilo samo Društvo naroda u svojim »Documents de la Société des Nations«, a predložilo ih ovo kat. udruženje. Te se radnje odnose na fabrikaciju alcaloidâ, širenje i prodavanje opijuma, trgovinu robova, itd. Lijepi pregled o tome donosi »Le Correspondant« 10. 3. 1925. iz pera E. Beaupina.